

KS. WOJCIECH CICHOSZ*
KS. JAROSŁAW LISICA**

Gdańsk-Toruń

ŻYCIE KONSEKROWANE ZWIASTUNEM NIEBA

**Promocja życia konsekrowanego w Adhortacji apostolskiej
Jana Pawła II „Redemptionis donum” i „Vita consecrata”**

Pierwsze związki Karola Wojtyły z problematyką życia konsekrowanego miały początek w Wadowicach, gdy – jeszcze jako dziecko – w klasztorze Karmelitów otrzymał szkaplerz. Jako biskup krakowski był blisko osób konsekrowanych. Interesował się rozwojem instytutów zakonnych, stowarzyszeń życia apostolskiego i instytutów świeckich, dzięki czemu doceniał ich rolę w Kościele. W niespełna miesiąc po wyniesieniu na Stolicę Piotrową spotkał się z prawie 20 tysiącami sióstr zakonnych z całego Rzymu, by powiedzieć im, że powołanie konsekrowane jest szczególnym skarbem Kościoła. W ten sposób Ojciec święty dbał o posoborową formację życia konsekrowanego i zachowanie zakonnej tożsamości. Świadczą o tym dwie adhortacje apostolskie: *Redemptionis donum* i *Vita consecrata*, a także listy pasterskie oraz nie mniej znaczące bezpośrednie spotkania z przełożonymi i członkami zakonów. Podczas ośmiu wizyt w Polsce było ich aż 16 i za każdym razem Papież wygłaszał specjalnie do nich przemówienia.

* Kierownik Zakładu Pedagogiki Pastoralnej, członek Komisji ds. rozwoju i strategii oraz Komisji ds. Nagród, Orderów i odznaczeń państwowych Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, profesor nadzwyczajny w Wyższej Szkole Komunikacji Społecznej w Gdyni, dyrektor Zespołu Szkół Katolickich im. Jana Pawła II w Gdyni, ekspert Ministerstwa Edukacji Narodowej ds. awansu zawodowego nauczycieli, egzaminator Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku w zakresie egzaminu maturalnego z filozofii, doktor pedagogiki (UG 2000) i doktor teologii apostołstwa (UKSW 2005), doktor habilitowany nauk teologicznych w zakresie katechetyki i pedagogiki religii (UKSW 2010), www.cichosz.pl.

** Doktorant w Zakładzie Pedagogiki Pastoralnej WT UMK w Toruniu, duszpasterz i nauczyciel.

Nauczanie Jana Pawła II o życiu zakonnym stanowi podstawę dla formacji do życia konsekrowanego. Już jako biskup, Karol Wojtyła współredagował soborowy dekret O odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*. W okresie swojego pontyfikatu dekret ten propagował, ubogacając go o własne wnioski. Jako owoc nowych refleksji na temat życia zakonnego powstała w 1984 roku adhortacja apostolska *Redemptionis donum*, o konsekracji zakonnej w świetle tajemnicy Odkupienia. Cztery lata później, z okazji Roku Maryjnego, Jan Paweł II skierował do osób konsekrowanych list o potrzebie odnowy świadomości więzi pomiędzy Bogarodzicą a powołaniem osób konsekrowanych w Kościele. Ten sam temat rozwinął w 1997 roku, gdy zwracał się do zakonników i zakonnicek na Jasnej Górze, a wcześniej, 2 lutego tegoż roku, ustanowił Dzień Życia Konsekrowanego. Z 1996 roku pochodzi doniosła adhortacja posynodalna *Vita consecrata*, o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i w świecie. Do osób konsekrowanych Jan Paweł II zwracał się także przy różnych okazjach w czasie licznych pielgrzymek po całym świecie.

1. Chrystologiczno-trynitarne korzenie życia konsekrowanego

Jan Paweł II postrzega różne formy życia zakonnego i konsekrowanego jako ważne elementy świętości i życia samego Kościoła. W Rzymie i podczas podróży apostolskich spotykał się z osobami poświęconymi Bogu, odprawiał dla nich Msze święte i wygłaszał przemówienia¹. Życie konsekrowane, będąc głęboko zakorzenione w życiu i nauczaniu Jezusa Chrystusa, jest darem Boga udzielonym Kościołowi za sprawą Ducha Świętego. Ojciec święty mając na uwadze doniosłą rolę życia konsekrowanego w Kościele zwołał Synod, który podjął głębszą refleksję nad jego znaczeniem i perspektywami na przyszłość.

Doceniając ten szczególny wymiar życia Ludu Bożego, Papież odwołuje się najpierw do jego źródeł chrystologiczno-trynitalnych. W pierwszej kolejności wskazuje na ikonę Chrystu-

¹ Por. Cz. Drążek, *Życie konsekrowane w nauczaniu Jana Pawła II*, Wyd. WAM, Kraków 1996, s. 5.

sa przemienionego. Wpatrując się w Syna Bożego człowiek jest zdolny do przyjęcia rad ewangelicznych, wśród których pierwszą i podstawową jest ślubowanie czystości dla królestwa niebieskiego. To szczególne naśladowanie Jezusa ma zasadniczy wymiar chrystologiczny i pneumatologiczny, gdyż wyraża ono w żywy sposób trynitarny charakter życia chrześcijańskiego, uprzedzając tym samym jego realizację eschatologiczną, ku której zmierza cały Kościół².

Sens powołania do życia konsekrowanego w sposób szczególny ujawnia się w Ewangelii. Jan Paweł II zauważa, że aby odnaleźć pełny sens tego specjalnego powołania, należy wpatrywać się przede wszystkim w tajemnicę przemienia Jezusa Chrystusa. Powołuje się przy tym na całą starożytną tradycję duchową, która z modlitwą Syna Człowieczego łączy życie kontemplacyjne. Dlatego kontemplacja chwały Jezusa w tajemnicy Przemienienia objawia osobom konsekrowanym Trójcę Przenajświętszą (por. J 6,44). Idąc za głosem Boga obwieszczającego: „To jest mój Syn umiłowany, Jego słuchajcie!” (Mt 17,5), osoba powołana zawiera się Bożej miłości, Panu, który wzywa ją do swojej szczególnej służby oraz poświęca się całkowicie Jemu i Jego zbawczym zamysłom (por. 1 Kor 7,32-34)³.

Papież zauważa, że powołanie do życia konsekrowanego jest wyłącznie inicjatywą Boga (por. J 15,16), który oczekuje od wezwanych i wybranych odpowiedzi w postaci całkowitego i wyłącznego oddania⁴. Człowiek jest zdolny do bezwarunkowego poświęcenia własnego życia Bogu dzięki doświadczeniu bezinteresownej miłości Bożej, która jest głęboka i silna. Jest to ofiara terażniejszości i przyszłości złożona w Boże ręce. W ślad za św. Tomaszem z Akwinu Jan Paweł II stwierdza, że tożsamość osoby konsekrowanej można zrozumieć przyjmując za punkt wyjścia pełny charakter jej ofiary, porównywalnej do prawdziwej ofiary całopalnej⁵.

² Por. Jan Paweł II, *Vita consecrata*, 21.

³ Por. Tamże, 27.

⁴ Por. *Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich*, Rzym 1983, 5.

⁵ Por. *STh*, II-II, q. 186, a. 1.

2. Życie konsekrowane w Kościele

W nauczaniu Jana Pawła II Kościół rozumiany jest jako „lud kapłański”, złożony z osób uczestniczących w kapłaństwie Chrystusowym. Dzieje się to za sprawą łaski chrztu, włączającej człowieka w mistyczne Ciało Jezusa Chrystusa i przeznaczającej go do odtworzenia w sobie charakteru Kapłana i Ofiary właściwej Głowie⁶.

Duchowy stan wierzącego udoskonalają kolejne sakramenty, zwłaszcza sakrament bierzmowania. Natomiast sakrament święceń kapłańskich udziela mocy do działania w sposób służebny jako narzędzie Chrystusa. Dzieje się to w ponawianiu ofiary krzyża, głoszeniu słowa i w sakramencie pojednania⁷.

Życie konsekrowane, postrzegane z punktu widzenia teologicznego i duchowego, podejmuje wielu wyznawców Chrystusa, jako wymagającą formę wysiłku urzeczywistniania zobowiązań wynikających z przyjętego sakramentu chrztu. Na tej drodze towarzyszy dążenie do doskonałości i świętości. Sobór Watykański II ukazał wartość życia konsekrowanego, które konkretyzuje się w praktykowaniu czystości, ubóstwa i posłuszeństwa. Są one nazywane „radami ewangelicznymi”⁸. Zgodnie z ewangelicznymi wskazaniem Kościół traktuje to zjawisko jako przejaw suwerennego działania Ducha Świętego, który nieustannie powołuje wielu ludzi pragnących dążyć do doskonałości i która skłania do świętości. Nadzwyczajna żywotność Kościoła znajduje swój wyraz w różnorodności wspólnot zakonnych, pośród których objawia się „wieloraką mądrość Bożą”⁹.

Duch Święty udziela swoich darów w różnorodnych formach, aby wzbogacić nimi Kościół i, podobnie jak całe stworzenie objawia to, co w Bogu jest absolutną jednością¹⁰. Zawsze chodzi o „dar Boży”, który wyraża się w różnorodności i wielości duchowych darów, czy charyzmatów udzielonych osobom oraz wspólnotom¹¹. Charyzmaty udzielane przez Ducha wspólnocie Kościoła mogą

⁶ Por. *STh*, III, q. 63, a. 3.

⁷ Cz. Drążek, *dz. cyt.*, s. 11.

⁸ Por. *Lumen gentium*, 43.

⁹ Por. Sobór Watykański II, *Perfectae caritatis*, 1.

¹⁰ Por. *STh*, I, q. 47, a. 1.

¹¹ Por. Tamże, II, q. 103, a. 2.

być indywidualne lub zbiorowe. Charyzmaty *indywidualne* rozsięte są w różnej formie w całym Kościele, dlatego też trudno je skatalogować i za każdym razem wymagają rozeznania ze strony Kościoła. Natomiast charyzmaty *zbiorowe* otrzymują zwykle mężczyźni i kobiety, których celem jest zakładanie różnorodnych dzieł kościelnych, zwłaszcza instytutów zakonnych¹².

Sobór Watykański II stwierdza, że Kościół zatwierdził rodziny zakonne¹³. Można to zrozumieć, dlaczego w tym, co dotyczy rad ewangelicznych, sama władza Kościoła zatroszczyła się o to, aby je tłumaczyć oraz ustanawiać stałe formy życia oparte na tych radach¹⁴.

Stan zakonne oparty na radach ewangelicznych nie dotyczy bezpośrednio hierarchicznej struktury Kościoła, jednak należy do jego życia i świętości. Na tej podstawie można wnioskować, że żadne wstrząsy, jakim może podlegać życie Kościoła, nie zdołają przekreślić życia konsekrowanego, które charakteryzuje profesja rad ewangelicznych. Taki stan życia zawsze będzie istotnym składnikiem świętości Kościoła¹⁵.

Do Polaków uczestniczących 28 września 1994 roku w audyencji generalnej Jan Paweł II powiedział, że szczególne powołanie, jakie mają osoby zakonne w Kościele, odpowiada bardzo dawnej tradycji, począwszy od pierwszych wieków chrześcijańskich, poprzez zakony żebrzące: franciszkanów, dominikanów, a skończywszy na zakonach apostołskich, np. jezuitów. Jest to wciąż w życiu Kościoła element ogromnej siły duchowej. Zarówno zakony, jak i osoby konsekrowane, opuszczają wszystko, aby iść za Chrystusem i w ten sposób służyć Kościołowi oraz wzmacniać go duchowo. Ponadto służą Kościołowi przez posługę na polu duszpasterskim oraz misyjnym.

3. Formy życia konsekrowanego w czasach współczesnych

Podczas audyencji generalnej 5 października 1994 roku Jan Paweł II stwierdził, że życie konsekrowane przybiera różnorodne formy, które na przestrzeni wieków charakteryzowały rozwój

¹² Por. Cz. Drażek, dz. cyt., s. 13.

¹³ Por. *Perfectae caritatis*, 1.

¹⁴ Por. *Lumen gentium*, 43.

¹⁵ Por. Cz. Drażek, dz. cyt., s. 14.

Kościół. Na to samo zwrócił uwagę ostatni Sobór w VI rozdziale konstytucji *Lumen gentium*, zatytułowanym „Zakonnicy” (nr 43-47). Zwrócono tam uwagę na doktrynalne i pastoralne cele życia konsekrowanego w formach wyrażanych we współczesnej epoce. Jan Paweł II zauważa, że również w obecnych czasach nie brakuje osób chcących realizować swoje życie drogą rad ewangelicznych, żyjąc tym samym w instytutach lub zgromadzeniach zakonnych działających w Kościele. To dzięki ich żywej i owocnej obecności Kościół nieustannie wzbogaca swoje życie duchowe¹⁶.

Funkcjonujące w Kościele nowe formy stowarzyszeń osób konsekrowanych regulowane są przepisami *Kodeksu Prawa Kanonicznego*. Tymi nowymi formami są między innymi Instytuty świeckie, w których wierni dążą do doskonałej miłości, a także starają się przyczynić do uświęcenia świata¹⁷. *Kodeks Prawa Kanonicznego* oprócz Instytutów świeckich uznaje również Stowarzyszenia życia apostołskiego. Ich członkowie, nie posiadając ślubów zakonnych, realizują własny cel apostołski żyjąc we wspólnocie braterskiej¹⁸.

Jan Paweł II wskazuje także na istnienie takich instytutów, których członkowie zobowiązują się do praktykowania rad ewangelicznych na podstawie trwałych więzi określonych w konstytucjach. Jest to również pewna forma konsekracji. Współcześnie pojawiła się spora liczba nowych zrzeszeń kościelnych, o czym Jan Paweł II mówił z uznaniem przy okazji spotkania na temat „Wspólnota chrześcijańska a zrzeszenia ludzi świeckich”, zorganizowanego przez Konferencję Episkopatu Włoch: „Powstanie stowarzyszeń kościelnych, (...) jest charakterystyczną cechą obecnego okresu dziejów Kościoła. Trzeba również z prawdziwą radością stwierdzić, że zrzeszenia te proponują cały wachlarz różnych form obecności chrześcijan w dzisiejszym społeczeństwie. (...) Podobnie jak wtedy, również i obecnie wyrażam życzenie, by dla uniknięcia niebezpieczeństwa, jakim jest popadnięcie w stan samozadowolenia przez ludzi wykazujących skłonność do absolutyzowania własnych doświadczeń oraz wyłączanie się z życia

¹⁶ Por. Tamże, s. 16.

¹⁷ Por. KPK, kan. 710.

¹⁸ Por. Tamże, kan. 731.

wspólnotowego Kościołów lokalnych i ich pasterzy, owe zrzeczenia żyły «w pełni komunii kościelnej z biskupem»¹⁹.

Papież nie opisuje szczegółowo nowych ruchów pojawiających się w Kościele. O nowej rzeczywistości wspomina pobieżnie, by podkreślić samo znaczenie ich obecności w dzisiejszym Kościele. Celem jest ukazanie życia charyzmatycznego, które w sposób niewyczerpany znajduje wciąż nowe rodzaje wyrazu, zwłaszcza w formach życia konsekrowanego. Człowiekowi patrzącemu na życie konsekrowane niektóre z tych form mogą wydawać się niezgodne z aktualnymi prądami w życiu Kościoła. Jednak wspólnota ochrzczonych potrzebuje osób konsekrowanych jako świadków ludzi szukających Boga i zgłębiających świadectwo Jego obecności i bliskości. Takie działanie ma na celu uświęcenie ludzkości.

W Jezusie Chrystusie objawiają się dwa aspekty życia konsekrowanego. Z jednej strony, Chrystus szedł do ludzi, by ich nauczać, nieść światło i Ewangelię, z drugiej zaś strony, szukał samotności, by oddać się modlitwie i kontemplacji. Nie można zapominać o żadnej z tych dwóch potrzeb w życiu dzisiejszego Kościoła²⁰.

4. Wymiary życia konsekrowanego

Jan Paweł II w czasie śródowej katechezy 26 października 1994 roku wielokrotnie wspominał o radach ewangelicznych, które w życiu konsekrowanym przyjmują postać ślubów lub zobowiązań: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa. Nabierają one pełnego sensu tylko w kontekście życia całkowicie oddanego Bogu, w jedności z Chrystusem. Dla ściślejszego określenia istotnej wartości życia konsekrowanego wymowny jest przysłówek „całkowicie”, którym posłużył się św. Tomasz z Akwinu: „Religia jest cnotą ofiarowania czegoś dla kultu i służby Bożej. Dlatego też przez antonomazję nazywamy (*religiosi*) zakonnikami tych, którzy poświęcają się całkowicie służbie Bożej, gdyż oddali się Bogu jako całopalna ofiara”²¹.

¹⁹ Jan Paweł II, *Insegnamenti*, VII, 2, 1984, s. 290, 292.

²⁰ Por. Cz. Drażek, dz. cyt., s. 19. Zob. także: Cz. Parzyszek, *Życie konsekrowane w posoborowym nauczaniu Kościoła*, Wyd. Apostolicum, Ząbki 2007.

²¹ *STh*, II-II, q. 186, a. 1.

W *Vita consecrata* Jan Paweł II zaznacza, że życie konsekrowane nie polega jedynie na naśladowaniu Chrystusa całym sercem i miłowaniu Go „bardziej niż ojca i matkę, bardziej niż syna i córkę” (por. Mt 10,37). Stwierdza, że takiej postawy wymaga się od każdego ucznia. Życie konsekrowane polega natomiast na „przeżywaniu” i „wyrażaniu” swej konsekracji przez poddanie Chrystusowi całego życia i „upodobnieniu” do Niego²². Papież podkreśla, że „człowiek jest zdolny do takiej egzystencji na wzór Chrystusa, do jakiej zostało wezwanych w ciągu dziejów bardzo wielu ochrzczonych, jedynie na mocy specjalnego powołania i szczególnego daru Ducha Świętego”²³.

Sobór Watykański II, powołując się na św. Tomasza z Akwину, przejmuje jego doktrynę i mówi o „doskonałym poświęceniu się Bogu” To, z kolei, pogłębia konsekrację chrzcielną, a w stanie zakonnym dokonuje się przez śluby rad ewangelicznych²⁴. Jan Paweł II zauważa, że w konsekracji ludzki wysiłek odgrywa rolę drugoplanową. Pierwsze działanie pochodzi od Jezusa Chrystusa, który oczekuje dobrowolnego przyjęcia przymierza przez pójście za Nim. To On sam konsekruje osobę, tym samym przyjmując ją na własność.

W Starym Testamencie znajduje się wiele przykładów konsekracji osób lub rzeczy przez samego Boga. Papież wyjaśnia, że nie należy tego rozumieć w znaczeniu ścisłym i materialnym, jakoby Bóg sam wewnątrznie uświęcał osoby, lecz w tym sensie, że przyjmuje je na własność i przeznaczają do swej wyłącznej służby. Przedmioty „święte” były przeznaczone tylko do kultu Bożego w obrębie świątyni, a nie dla celów świeckich. Jednak nie istniała żadna osoba lub instytucja, która dzięki własnej mocy mogłaby przekazywać świętość Boga ludziom. Na tym miała polegać doniosłość chrztu, dzięki któremu wierzący mają otrzymać „serce prawe” (Hbr 10,22), oraz zostają wewnątrznie „obmyci, uświęceni i usprawiedliwieni w imię Pana naszego Jezusa Chrystusa i przez Ducha Boga naszego” (1 Kor 6,11)²⁵.

²² Por. *Vita consecrata*, 16.

²³ Tamże, 14.

²⁴ Por. *Lumen gentium*, 44.

²⁵ Por. Cz. Drażek, dz. cyt., s. 33.

W ślad za św. Augustynem, Tomasz z Akwinu wyjaśnia, że istotnym elementem prawa ewangelicznego jest łaska, rozumiana jako moc usprawiedliwiająca i zbawiająca²⁶. Jan Paweł II, kontynuując myśl Tomaszową naucza, że Chrystus przyjmuje osobę wewnętrzną na swoją własność już w sakramencie chrztu. Przez ten sakrament rozpoczyna działanie konsekrujące, uświęcające, budząc w niej potrzebę udzielania odpowiedzi, którą On sam umożliwia dzięki swej łasce na miarę psychofizycznych, duchowych i moralnych zdolności jednostki. Aby wierzący mógł iść drogą rad ewangelicznych, konieczne jest działanie łaski, która wywyższa osobę ludzką, obdarzając ją zdolnościami wyższego rzędu²⁷.

Jan Paweł II zauważa, że człowiek przyjmujący wezwanie oraz wybierający drogę rad ewangelicznych: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, spełnia podstawowy akt miłości Boga²⁸. Papież ukazuje także cel ślubów zakonnych, jako osiągnięcie szczytu miłości ślubowanej Chrystusowi za sprawą Ducha Świętego. Stąd wynika wartość konsekracji profesji zakonnej i jej ofiary. Tak pojętą ofiarę i konsekrację zakonną we wschodniej i zachodniej tradycji uważa się za *baptismus flaminis* (chrzest pragnienia), jako że Duch sam pobudza serce człowieka do wiary w Boga, do Jego miłości oraz żalu za własne grzechy²⁹.

Tę koncepcję drugiego chrztu Jan Paweł II przedstawił w adhortacji apostołskiej *Redemptionis donum*, stwierdzając: „Profesja zakonna – zakorzeniona na sakramentalnym podłożu chrztu – jest nowym zanurzeniem w śmierć Chrystusa: nowym – poprzez świadomość i wybór, nowym – poprzez miłość i powołanie, nowym – poprzez nieustanne nawrócenie. Owo zanurzenie w śmierć sprawia, że – pogrzebany wraz z Chrystusem człowiek – wkracza w nowe życie jak Chrystus. W Chrystusie ukrzyżowanym znajduje swą integralną podstawę konsekracja chrztu, i z kolei profesja rad ewangelicznych, która – wedle słów *Vaticanum II* – stanowi jakąś szczególną konsekrację. Konsekracja ta jest równocześnie śmiercią i wyzwoleniem. Św. Paweł pisze: «umarliście dla grzechu», a tę śmierć nazywa równocześnie «wyzwoleniem z niewoli grze-

²⁶ Por. *STh*, I-II, q. 106, a. 2.

²⁷ Por. Cz. Drażek, dz. cyt., s. 34.

²⁸ Por. *Lumen gentium*, 44.

²⁹ Por. *STh*, III, q. 66, a. 1.

chu». Nade wszystko jednak konsekracja zakonna, na sakramentalnym gruncie chrztu świętego, stanowi nowe «życie dla Boga w Jezusie Chrystusie»³⁰.

Dzięki miłości ślubowanej Bogu poprzez rady ewangeliczne, przykazanie miłowania Boga z całego serca i duszy jest zachowywane w całej pełni. Jest to „szczególna konsekracja”³¹, która nie może być interpretowana jako logiczna konsekwencja chrztu. Sakrament chrztu świętego nie musi prowadzić do celibatu, bądź wyrzeczenia się dóbr materialnych w duchu rad ewangelicznych. Natomiast w konsekracji zakonnej istotną rolę odgrywa powołanie do szczególnego rodzaju życia naznaczonego darem charyzmatu. Ten dar udzielany jest tylko niektórym, zgodnie ze słowami Chrystusa, odnośnie bezżeństwa (por. Mt 19,10-12). Tylko Bóg jest inicjatorem tego działania, który w sposób wolny wybiera, wskazuje drogę i powołuje do życia według rad ewangelicznych. Ten suwerenny akt Boga niewątpliwie związany jest z konsekracją chrzcielną, jednak od niej odrębną³².

Obok szczególnego działania łaski chrztu w życiu konsekrowanym Jan Paweł II wskazuje również na istotną rolę sakramentu bierzmowania, który leży u podstaw życia konsekrowanego. Bierzmowanie to nowy dar Ducha Świętego udzielany tym, którzy mają służyć Kościołowi poprzez ściślejszą współpracę i służbę, aby w ten sposób przynosić nowe owoce świętości i apostołstwa. Skutki chrztu i bierzmowania w konsekracji zakonnej rozpatruje życie zakonne w kontekście ekonomii sakramentalnej. W tej perspektywie również sakrament święceń w życiu kapłanów zakonnych przynosi owoce w praktykowaniu rad ewangelicznych. Dlatego Jan Paweł II, jako propagator życia konsekrowanego, bardzo mocno akcentuje związek rad ewangelicznych z sakramentami chrztu, bierzmowania i święceń kapłańskich. To odwołanie pomaga ukazać kluczowe znaczenie życia zakonnego dla mistycznego Ciała Chrystusa – Kościoła, a także dla wzrostu jego świętości. Papież zachęca również do nieustannej modlitwy o nowe, liczne, a nade wszystko święte powołania do służby Kościołowi na dro-

³⁰ Jan Paweł II, *Redemptionis donum*, 7.

³¹ *Perfectae caritatis*, 5.

³² Por. Cz. Drażek, dz. cyt., s. 35.

dze życia zakonnego, konsekrowanego Kościołowi, który ma być „święty” zgodnie z Bożym zamysłem i ustanowieniem³³.

4.1. Konsekrowana czystość

Sobór Watykański II przypomina, że wśród rad ewangelicznych wyróżnia się dar „doskonałej powściągliwości”³⁴. Jest to dar łaski Bożej udzielany tylko niektórym ludziom (por. Mt 19,11; 1 Kor 7,7). Dar „doskonałej powściągliwości” zawsze cieszył się szczególnym szacunkiem Kościoła i uznawany był za szczególne źródło duchowej płodności w świecie³⁵. Ślub czystości Sobór stawia przed pozostałymi dwoma ślubami, gdyż uważa ją za najważniejszą cechę stanu życia konsekrowanego. Ta rada ewangeliczna najbardziej ukazuje potęgę łaski wynoszącej miłość ponad naturalne skłonności człowieka. W swych rozważaniach Jan Paweł II odwołuje się do Ewangelii, która potwierdza duchową wielkość czystości. Sam Chrystus wskazał, jak wielką wartość przypisuje podjęciu życia w celibacie. Według Ewangelisty Mateusza Jezus pochwała dobrowolne bezżeństwo zaraz po podjęciu kwestii nierozzerwalności małżeństwa. Ewangelista Mateusz pisze: „Jeśli tak ma się sprawa człowieka z żoną, to nie warto się żenić. Jezus odpowiedział: Nie wszyscy to pojmują, lecz tylko ci, którym to jest dane. Bo są niezdadni do małżeństwa, którzy z łona matki takimi się urodzili; i są niezdadni do małżeństwa, których ludzie takimi uczynili; a są i tacy bezżenni, którzy dla królestwa niebieskiego sami zostali bezżenni. Kto może pojąć, niech pojmuje!” (Mt 19,10-12).

Mowa Jezusa, oraz ukazanie przez Niego nowej drogi podjętej dla królestwa Bożego, być może budziła zdziwienie, a nawet krytykę. Niemniej Chrystus ustanowił nową kategorię społeczną – „beżennych dla królestwa niebieskiego”, ideę, którą zaproponował swoim najbliższym uczniom. Słowa Chrystusa zakładają dobrowolny oraz niczym nieprzymuszony wybór. Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Redemptionis donum* pisze o wyrzeczeniu, aby tym samym odnaleźć się pełniej w Chrystusie ukrzyżowanym

³³ Por. Tamże.

³⁴ Por. *Lumen gentium*, 42.

³⁵ Por. Tamże.

i zmartwychwstałym i żeby w Nim rozpoznać do końca tajemnicę własnego człowieczeństwa oraz potwierdzić ją na drodze tego procesu³⁶.

Należy tu zwrócić uwagę, że życie w celibacie może być narażone na wiele niebezpieczeństw. Wymaga ono nieustannego ukierunkowania na całkowitą i wyłączną więź z Chrystusem, co nie jest możliwe bez szczególnej łaski Bożej³⁷. Takie życie związane jest również z wyrzeczeniem się dóbr małżeńskich, co nie oznacza lekceważenia ich realnej wartości. Wyrzeczenie się życia małżeńskiego i rodzinnego ma na celu dążenie do osiągnięcia wyższych wartości wyrażonych w pojęciu „królestwa niebieskiego”. W tym kontekście uczynienie daru z siebie na rzecz życia wiecznego uświęca oraz uzasadnia celibat. Chrystus mówi, że nie wszyscy mogą zrozumieć drogę dobrowolnego celibatu. Aby jednak tak się stało, potrzebny jest dar Bożego światła, dzięki któremu da się uchwycić jej znaczenie, zaakceptować ją, a także wprowadzić w życie. Ten przywilej zostaje udzielony po to, by możliwe było poznanie jeszcze większej miłości. Stąd Jan Paweł II wskazuje na różnorodność dróg, funkcji, charyzmatów, którą św. Paweł uznawał, a które prowadzą do Boga. Pisał bowiem: „Pragnąłbym, aby wszyscy byli jak i ja, lecz każdy otrzymuje własny dar od Boga: jeden taki, a drugi taki” (1 Kor 7,7). Papież powołuje się przy tym na św. Tomasza z Akwinu stwierdzając, że „z różnorodności stanów wyłania się piękno Kościoła”³⁸.

Sobór Watykański II przypomina z kolei, że dochowanie wierności ewangelicznej radzie konsekrowanego celibatu oraz dziewictwa wymaga należytej dojrzałości uczuciowej i psychicznej³⁹. Stąd Jan Paweł II pokazuje pewną prawidłowość: aby wiernie na tej drodze podążać za Chrystusem, należy bezgranicznie ufać Bożej miłości i prosić o nią, mając świadomość ludzkiej słabości; postępować roztropnie i z pokorą, a zwłaszcza żyć w głębokim zjednoczeniu z Jezusem Chrystusem.

³⁶ Por. *Redemptionis donum*, 10.

³⁷ Por. A. Cencini, *Dziewictwo i celibat dzisiaj. W kierunku seksualności paschalnej*, Wyd. Salwator, Kraków 2005, s. 156.

³⁸ *STh*, II-II, q. 184, a. 4.

³⁹ Por. *Perfectae caritatis*, 12.

4.2. *Konsekrowane ubóstwo*

Współczesny świat charakteryzuje się rażącym kontrastem między dostatkiem jednych, a nędzą innych. Wśród chrześcijan ubóstwo zawsze było postrzegane jako styl życia ułatwiający naśladowanie Chrystusa. Duch Święty nieustannie skłania Kościół, by był ubogim wśród ubogich, by przypominał wszystkim o konieczności dążenia do ideału ubóstwa, głoszonego przez Jezusa oraz do naśladowania Jego szczerzej miłości względem ubogich. Dlatego ważną rzeczą dla Kościoła jest fakt, że tak liczni chrześcijanie odczuwają nagłą potrzebę spieszania z pomocą ubogim. Ci wszyscy, którzy pragną naśladować Chrystusa w życiu konsekrowanym, są powołani do dawania swoją postawą świadectwa ubóstwa Nauczyciela oraz do świadczenia o tym wobec świata. Chrystus sam związał radę ubóstwa z koniecznością uwolnienia się od ciężaru dóbr doczesnych dla osiągnięcia dóbr niebieskich – zgodnie ze słowami: „Idź, sprzedaj wszystko, co masz, i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie. Potem przyjdź i chodź za Mną!” (Mt 10,21).

Jan Paweł II ukazując sens ewangelicznego ubóstwa wskazuje na Chrystusa. Patrząc na Jego postawę względem ubogich, człowiek uczy się, na czym polega wielkość Chrystusowego powołania. Papież odwołuje się również do św. Pawła, który mówi, że Syn Boży przyjął ludzki los jako pewną formę ubóstwa oraz przeżył ten los w ubóstwie, jako syn cieśli. Narodził się jako ubogi w stajni, w żłobie złożyła Go Jego Matka Maryja. Przez trzydzieści lat żył w rodzinie, której ojcem był cieśla Józef. Tę pracę wykonywał później sam Jezus (por. Mt 13,55; Mk 6,3). Gdy publicznie nauczał, mógł o sobie powiedzieć: „Syn Człowieczy nie ma miejsca, gdzie by głowę mógł oprzeć” (Łk 9,58) – podkreślił tym całkowite poświęcenie się misji w ubóstwie. Umarł na krzyżu, jako ubogi i ogołocony ze wszystkiego.

Jan Paweł II odwołując się do Ewangelii naucza, że wszyscy muszą dokonać podstawowego wyboru wobec dóbr ziemskich. Nie można dwóm panom służyć, trzeba wybrać między Bogiem a mamoną. Bałwochwalczego stosunku do pieniędzy nie można pogodzić ze służbą Bogu. Sam Chrystus zwraca uwagę na fakt, że bogatym trudniej jest zwrócić się do Boga: „Jak trudno bogatym wejść do królestwa Bożego. Łatwiej jest wielbłądowi przejść

przez ucho igielne, niż bogatemu wejść do królestwa Bożego” (Łk 18,24-25). Interpretując powyższy fragment Ewangelii, Papież zwraca uwagę na dwa niebezpieczeństwa związane z dobrami ziemskimi: bogactwo, które powoduje zamknięcie serca na Boga a także przed bliźnim, co ukazuje przypowieść o ubogim Łazarzu i bogaczu (por. Łk 16,19-31). Jednak nie należy tego fragmentu interpretować jako potępienie przez Jezusa dóbr ziemskich. Chrystus chce raczej przypomnieć tym, którzy są bogaci, podwójne przykazanie miłości Boga i bliźniego⁴⁰.

Do Polaków uczestniczących w audiencji generalnej 30 listopada 1994 roku Jan Paweł II powiedział, że osoby konsekrowane ślubują ubóstwo dobrowolnie. Kościół zdaje sobie sprawę z tego, jak bardzo jest ono potrzebne pełnemu kontrastów współczesnemu światu, któremu osoby konsekrowane dają świadectwo życia dla „drugiego”. Z jednej strony, istnieje stosunkowo mała liczba ludzi i krajów, które są nadmiernie bogate, z drugiej strony jest ogromna rzesza tych ludzi, którzy są ubodzy, czasem żyją w nędzy i umierają z głodu. Kościół w duchu Chrystusa musi wybrać ubóstwo, aby dać świadectwo, że nie można nadużywać i marnować dóbr doczesnych. Ubóstwo w duchu Ewangelii oznacza właściwy stosunek do dóbr materialnych świata doczesnego⁴¹.

4.3. *Konsekrowane posłuszeństwo*

Siostry i bracia zakonnicy w sposób szczególny mają stawać się podobni do Chrystusa, który sam stał się posłuszny aż do śmierci, i to śmierci krzyżowej. Podczas audiencji generalnej w dniu 7 grudnia 1994 roku Jan Paweł II przemawiając do Polaków przypominał, że powołanie zakonne ma za zadanie wcielanie w życie trzech rad ewangelicznych: ubóstwa, czystości i posłuszeństwa.

Kiedy Pan Jezus powołał pierwszych uczniów, nauczył ich, że muszą być posłuszni. To posłuszeństwo wyraża się nie tylko w zachowywaniu Prawa Bożego, czy kierowaniu się nakazami prawa szanującego prawdę sumienia. Iść za Chrystusem i naśladować Go oznacza wypełniać wszystko to, co sam osobiście polecał wypełniać, oraz całkowicie poddać się Jego kierownictwu w służbie

⁴⁰ Por. Cz. Drażek, dz. cyt., s. 55.

⁴¹ Por. Tamże, s. 58.

Ewangelii (por. Łk 9,60-62). Dlatego oprócz nakazu życia w celibacie i ubóstwie Jezusowe wezwanie „Pójdź za Mną” zawiera w sobie radykalny wymóg posłuszeństwa. Tym samym posłuszeństwo Apostołów jest kontynuacją posłuszeństwa Jezusa wobec Ojca: „Moim pokarmem jest wypełnić wolę Tego, który Mnie posłał, i wykonać Jego dzieło” (J 4,34). Taka postawa Jezusa doprowadziła do pełnego oddania siebie na krzyżu. Tę myśl doskonale wyraża św. Paweł, kiedy w *Liście do Filipian* pisze: „Uniżył samego siebie, stawszy się posłusznym aż do śmierci, i to śmierci krzyżowej” (Flp 2,8). Dlatego podobnie jak ubóstwo i czystość, również posłuszeństwo charakteryzowało spełnianą przez Chrystusa misję zbawczą⁴².

Duch Jezusa, jak zauważa Czesław Drażek, dążył do całkowitej ofiary z siebie pod wpływem tajemniczego *pondus Crucis*, swoistego „prawa grawitacji”, jakiemu podlega życie złożone w ofierze. Najwyższy wyraz posłuszeństwa Jezusa Chrystusa wobec Ojca osiąga swój wyraz w modlitwie w Getsemani: „Abba, Ojczy, dla Ciebie wszystko jest możliwe, zabierz ten kielich ode Mnie! Lecz nie to, co Ja chcę, ale to, co Ty [niech się stanie]!” (Mk 14,36)⁴³.

Sobór Watykański II naucza, że zakonnicy przez profesję posłuszeństwa poświęcają swoją wolę Bogu, tym samym składając ofiarę z siebie, przez co jednoczą się trwale i pełniej ze zbawczą wolą Boga⁴⁴. Poprzez konsekrację wyrzekają się własnej wolności oraz otwierają się na zbawczy Boży plan w rozległej perspektywie. Posłuszeństwo w ujęciu ewangelicznym wychodzi poza granice indywidualnego przeznaczenia ucznia, gdyż jest ono uczestnictwem w dziele powszechnego odkupienia. Posłuszeństwo Chrystusa posiada wartość zbawczą, która została podkreślona przez św. Pawła: „Albowiem jak przez nieposłuszeństwo jednego człowieka wszyscy stali się grzesznikami, tak przez posłuszeństwo Jednego wszyscy staną się sprawiedliwymi” (Rz 5,19). Przez jeden akt nieposłuszeństwa grzech opanował świat, zaś powszechne zbawienie zostało uzyskane dzięki posłuszeństwu Odkupiciela⁴⁵.

⁴² Por. *Redemptionis donum*, 13.

⁴³ Por. Cz. Drażek, dz. cyt., s. 60.

⁴⁴ Por. *Perfectae caritatis*, 14.

⁴⁵ Por. Cz. Drażek, dz. cyt., s. 60.

Sobór twierdzi, że bracia i siostry zakonne za przykładem Jezusa Chrystusa ulegają w posłuszeństwie przełożonym, którzy na ziemi zastępują Boga oraz pod ich kierownictwem oddają się posługiwaniu wszystkim braciom w Chrystusie – podobnie jak Syn Człowieczy służył braciom i oddał swoje życie na okup za wielu⁴⁶. Ewangelia ukazuje Jezusa posłusznego również wtedy, gdy miał do czynienia z ludzkimi pośrednikami. W dzieciństwie Jezus był posłuszny Maryi i Józefowi, zgodnie ze słowami św. Łukasza, że „był im oddany” (Łk 2,51). W nauce o ewangelicznej radzie posłuszeństwa Jan Paweł II upatruje wzór posłuszeństwa w osobie Jezusa Chrystusa. Jest On wzorem dla tych, którzy są posłuszni ludzkiej władzy.

Jan Paweł II w nauczaniu o posłuszeństwie powołuje się również na św. Tomasza z Akwinu, który dostrzega w posłuszeństwie najdoskonalszą formę naśladowania Chrystusa. Zajmuje więc ono pierwsze miejsce w całości ofierze profesji zakonnej⁴⁷. Ewangeliczna rada posłuszeństwa nakazuje słuchać przełożonych jako przedstawicieli Boga Ojca. Dlatego Akwinata utrzymuje, że osoba zakonna powinna iść za sądem przełożonego⁴⁸.

Papież uświadamia, że posłuszeństwo zakonne nie jest tylko zwyczajnym poddaniem się człowieka ludzkiej władzy. Człowiek posłuszny poddaje się woli Bożej, wyrażonej poprzez wolę przełożonych. Jest to zawsze kwestia wiary. Zakonnicy powinni wierzyć Bogu, który przekazuje im swoją wolę przez przełożonych. Osoby konsekrowane powinny być posłuszne nawet wtedy, gdy ujawniają się ułomności przełożonych, gdyż ich wola, jeśli nie jest przeciwna prawu Bożemu i Regule zakonnej, wyraża wolę Bożą. Sąd wiary przyjmuje tajemnicę Bożej woli *mysterium Crucis*, nawet jeśli z punktu widzenia ludzkiego osądu decyzja przełożonego nie wydaje się mądra. W ewangelicznej radzie posłuszeństwa Papież ukazuje rację eklezjalną: pośrednictwo ludzkie w tym wymiarze posiada autentyczną pieczęć Kościoła, który swym autorytetem zatwierdza instytuty zakonne oraz ich prawa, jako bezpieczne drogi chrześcijańskiej doskonałości. Obok tej racji eklezjalnej istnieje również ta, która wiąże się z celami instytutów zakonnych,

⁴⁶ Por. *Perfectae caritatis*, 14.

⁴⁷ Por. *STh*, II-II, q. 186, aa. 5,7,8.

⁴⁸ Por. *STh*, I-II, q. 13, a. 5.

przyczyniających się do rozbudowy Ciała Chrystusowego według Bożego zamysłu⁴⁹. Dla zakonników, którzy w ten sposób pojmują radę posłuszeństwa, staje się ono sekretem prawdziwego szczęścia płynącego z chrześcijańskiej pewności, że nie kierują się własną wolą, lecz wolą Boga, której towarzyszy głęboka miłość do Chrystusa i Kościoła⁵⁰.

Nauka Soboru Watykańskiego II zaleca również przełożonym, by jako pierwsi poddawali się woli Bożej. Mają oni uświadamiać sobie odpowiedzialność, pogłębiać ducha służby, wyrażać miłość wobec podwładnych, chętnie ich słuchać, nie rezygnując przy tym ze swej władzy podejmowania decyzji. Jan Paweł II w czasie audiencji generalnej wygłoszonej do Polaków w dniu 7 grudnia 1994 roku powiedział, że posłuszeństwo zakonne jest naśladowaniem Chrystusa, a jeżeli jest to naśladowanie w stopniu heroicznym, to jest ono drogą do świętości. Posłuszeństwo jest też ważnym czynnikiem życia społecznego: w rodzinie, narodzie, państwie. Trzeba rozumieć głęboko zasadę ewangelicznej rady posłuszeństwa w całym życiu społecznym.

Zakończenie

Nauczanie Jana Pawła II ukazuje, że życie konsekrowane jest najbardziej radykalną formą naśladowania Jezusa Chrystusa według rad ewangelicznych. Należy podkreślić, że Ojciec święty sam na co dzień je praktykował. Dzięki temu doskonale rozumiał wartość istnienia i powołania osób konsekrowanych. Swym życiem ukazywał, że człowiek jest darem i przez samo swoje istnienie ma być darem dla innych, podobnie jak Chrystus jest darem dla człowieka. Radykalizm w naśladowaniu Jezusa wyraża istotę życia konsekrowanego, a także stanowi jego tożsamość. Dopiero po niej przychodzi specyficzny charyzmat i apostołstwo konkretnego zgromadzenia zakonnego. Jan Paweł II był nie tylko nauczycielem osób konsekrowanych i wielkim ich promotorem, lecz także świadkiem życia w świetle rad ewangelicznych.

Życie konsekrowane należy do życia i świętości Kościoła. Ojciec święty zaznaczył w posynodalnej adhortacji apostołskiej *Vita*

⁴⁹ Por. *Perfectae caritatis*, 14.

⁵⁰ Por. Cz. Drażek, dz. cyt., s. 62.

consecrata, że jeżeli Instytuty życia konsekrowanego będą z dynamiczną wiernością realizować charyzmat swego założyciela, nieustannie odczytywać znaki czasu, troszczyć się o życie duchowe, dawać radosne świadectwo świętości i budować braterską wspólnotę, to czekają ich wielkie zadania (areopagi): nowa ewangelizacja, dzieła społeczne, misje zagraniczne, a nade wszystko to, o co z pasją i ciągle świeżą gorliwością zabiegał ich założyciel.

Powołanie do życia konsekrowanego, które propagował Jan Paweł II, jest wyjątkowym zadaniem, a zarazem darem dla tych ludzi, którzy w pogłębiony sposób rozumieją jego sens oraz uznają wartość zawartego w nim świadectwa. Radosna odpowiedź na taki dar wymaga dorastania do bogatego człowieczeństwa, a także stanowczego dążenia do świętości. Wymaga również dyscypliny, mądrości i nieustannej czujności, by trwać w głębokiej więzi z Bogiem i by ta więź była nieustannie, w każdej sytuacji i w każdej fazie życia osoby konsekrowanej silniejsza niż jej więzi z ludźmi. Droga życia konsekrowanego i rad ewangelicznych jest czytelnym znakiem wiecznego święta radości, jakie Bóg przygotował dla wszystkich, którzy Go miłują.

Summary

The aim of this article is to introduce the essence of consecrated life, its roots, aspects, tasks, and a role. The source of these contemplations are John Paul II's exhortations and, to a lesser degree, His pastoral letters and meetings with worshippers. The meaning and importance of John Paul II's reflections about consecrated life and its promotion are expressed emphatically in the article. Pope emphasized the significant and remarkable role of the consecration in the Church. He draws worshippers' attention to exceptional character of this unique service, which can be implemented in two ways: in a community, and in solitude. Consecrated life means to follow Christ's example in one's life through undertaking obligation of virginity, poverty, obedience, and the entire devotion to God. The fact that John Paul II gives the model of consecrated life, which says about Church's sanctity is shown at the end of this article, and it stresses that the promotion of consecration was becoming the powerful example of the spiritual strength of the Church.